

Блок №2

2.1. Особа. Суспільство. Держава

Сучасний період розвитку людства характеризується тим, що його метою є розвиток людини, забезпечення умов її життя, прав і свобод. Це здійснюється через утвердження ідей гуманізму, пріоритету загальнолюдських, всепланетарних цінностей. Усе це знаходить своє відображення у сучасних державах найбільш розвинутих країн – правових, демократичних, соціально-орієнтованих.

Держава повністю не співпадає із суспільством, не розчиняється в ньому, вона є організацією, яка певним чином відокремлена, інституалізована у вигляді механізму держави (державної системи), має власні закономірності становлення, функціонування та розвитку, особливі потреби й інтереси.

(Теорія держави і права. – К.: Юрінформ, 1995)

Вивчення характеристик держави повинно здійснюватись як з точки зору єдності держави і суспільства, так і їх відокремлення. Методологічним підходом до подібного аналізу поняття, сутності та призначення держави є тлумачення держави як особливої форми організації суспільства; форми, яка є його внутрішньою організацією, структурою соціальних відносин, засобом їх упорядкування і забезпечення безперешкодного існування, а в зовнішньому аспекті об'єднує суспільство у вигляді території, фізичних осіб – громадян та їх об'єднань, державних посадових осіб та органів, законів та інших правових документів.

Держава є особливою організацією суспільства, яка характеризується тим, що вона:

1. всеохоплююча організація – об'єднує в єдине ціле всіх членів суспільства, відбиває та забезпечує загальносуспільні інтереси та потреби;
2. територіальна організація – об'єднує членів суспільства (громадян) за територіальним принципом, а територія є матеріальною базою держави;
3. єдина організація, що об'єднує все суспільство як ціле, всі інші соціальні організації (політичні партії, професійні та молодіжні спілки, асоціації тощо), на відміну від держави, охоплюють лише частини, окремі верстви населення;

4. офіційна організація – репрезентує суспільство, виступає від його імені і в такій якості визнана іншими суспільствами (державами);
5. універсальна організація, бо об'єднує членів суспільства для вирішення питань, що стосуються різних сфер їх суспільного життя;
6. верховна організація – вище за значенням та силою об'єднання суспільства, всі інші соціальні організації у сфері загальносуспільних інтересів підпорядковані їй;
7. централізована організація – внутрішня побудова держави здійснюється за ієрархією, тобто підпорядкованості нижчих організаційних структур (регіонів, місцевих органів державної влади та управління, державних підприємств і установ) вищим, у кінцевому результаті – загальнодержавним (парламенту, президенту, міністерствам тощо)

Незважаючи на те, що держава є формою організації загального інтересу, тобто інтересів усіх членів суспільства, вона не об'єднує їх абсолютно в усіх сферах, сторонах їх життя. Поряд із загальносуспільним інтересом існують інтереси особливі, індивідуальні, які відбиваються, забезпечуються й охороняються відповідними соціальними об'єднаннями, угрупованнями чи особисто індивідом. Держава не повинна сама втручатися в сферу цих інтересів, але вона покликана забезпечити їх незалежність, гарантувати і охороняти від втручання з боку інших соціальних суб'єктів.

Незалежність різних соціальних організацій та індивідів, наявність гарантованих державою сфер їх "самостійного" життя є важливою ознакою цивілізованості держави і громадянського суспільства.

(Теорія держави і права. – К.: Юрінформ, 1995)